

DE HAES И GIJSELS против БЕЛГИЈЕ

Пресуда од 24. фебруара 1997. године

НЕСЛУЖБЕНИ РЕЗИМЕ И ИСТОРИЈАТ ПРЕДМЕТА

A. Основне чињенице

У вријеме збивања овог случаја г. Leo De Haes и г. Hugo Gijssels су радили као издавач, односно новинар, у седмичном часопису *Hut*.

Између јуна и новембра 1986. године објавили су пет чланака у којима су критиковали тројицу судија и јавног тужиоца Апелационог суда из Antwerpena на виролентан начин, због тога што су додијелили његову дјецу на чување г. X., белгијском нотару, против кога су његова супруга, пунац и пуница поднијели кривичну пријаву оптужујући га за инцест и злостављање дјеце. У овим чланцима су судије и јавни тужилац Апелационог суда били оптужени због пристрасности и попустљивости према г. X., са којим су наводно дијелили симпатије према покрету екстремног десног крила.

Након објављивања чланака који су говорили о њима, судије и јавни тужилац су поднијели тужбу због накнаде штете суду првог степена (*tribunal de première instance*) у Brusselsu против подносилаца представке и других лица која су била умијешана у издавање и дистрибуцију часописа. Они су тврдили да су наводи г. De Haesa и г. Gijsselsa били клеветнички и увредљиви и тражили су симболичну одштету од једног франка и објављивање пресуде у *Huti* и шест дневних новина на трошак тужених.

За вријеме суђења тужени су неуспјешно тражили предочавање различитих докумената споменутих у спорним чланцима, нарочито неколико извјештаја вјештака о стању здравља дјеце који су достављени судским властима у бракоразводом поступку г. X. Суд у Brusselsu је, 29. септембра 1988. године, пресудио у корист судија из Antwerpena и јавног тужиоца, сматрајући да су они били жртве неоправданих напада на њихову част и углед.

Подносиоци представке су се жалили, поново неуспјешно, тражећи да се одређени документи предоче и да се саслушају свједоци да би доказали да су наводи у тим чланцима тачни. Апелациони суд у Brusselsu је 5. фебруара 1990. године потврдио првостепену пресуду.

Касациони суд је, 13. септембра 1991. године, одбио жалбу г. De Haesa и г. Gijsselsa поднесену због погрешне примјене права.

B. Поступак пред Комисијом за људска права

Комисија је представку, која је уложена 12. марта 1992. године, прогласила прихватљивом 24. фебруара 1995. године.

У свом извјештају од 29. новембра 1995. године Комисија је утврдила чињенице и изразила мишљење да је овдје повријеђен члан 10 (шест гласова за према три против) и члан 6 став 1 (једногласно).

Комисија је предмет упутила Суду 25. јануара 1996. године.

ИЗВОД ИЗ ПРЕСУДЕ

ПРАВО

I. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 10 КОНВЕНЦИЈЕ

32. Подносиоци представке су навели да је пресуда суда првог степена у Brusselsu и Апелационог суда садржавала повреду члана 10 Конвенције, који прописује:

"1. Свако има право на слободу изражавања. Ово право укључује слободу мишљења и слободу примања преношења информација и идеја, без мијешања јавне власти и без обзира на границе. Овај члан не спречава државе да захтијевају дозволу за рад од радио, телевизијских и филмских компанија.

2. Остваривање ових слобода, будући да укључује обавезе и одговорности, може подлијегати таквим формалностима, условима, ограничењима или санкцијама предвиђеним законом и које (су) неопходне у демократском друштву у интересу националне безбједности, територијалног интегритета или јавне безбједности, спречавања нереда или злочина, заштите здравља и морала, угледа или права других, спречавања ширења повјерљивих информација или у интересу очувања ауторитета и непристрасности судства."

33. Пресуда против подносилаца представке несумњиво представља "мијешање" у остваривање њихове слободе изражавања. Заједнички је став да је мијешање било "предвиђено законом" и да је остваривало бар један легитимни циљ назначен у члану 10 став 2 - заштита угледа или права других, у овом случају, права судија и јавног тужиоца који су покренули поступак.

Суд се саглашава. Стога мора да се установи да ли је мијешање било "неопходно у демократском друштву" да би се постигао тај циљ.

34. Г. De Haes и г. Gijssels су истакли да су њихови чланци били сачињени у свјетлу јавне расправе, о чему су извјештавале друге новине, о инцесту у Фландрији и о начину на који су судови рјешавали тај проблем. Прије него што су их написали, они су предузели значајна истраживања и тражили мишљење неколико експерата, што им је омогућило да заснују чланке на објективним доказима. Једини разлог због којег нису изнијели те доказе пред судом је био тај што нису жељели да открију своје изворе информација. Одбијање првостепеног и жалбеног суда у Brusselsu да прихвати као доказе документе само је по себи довело до кршења члана 10.

Њихове критике судија и јавног тужиоца, наставили су, нису могле да оправдају кажњавање само због тога што се разликују од одлуке Апелационог суда у Antwerpenу. Одређивање "судске истине" у судској одлуци не значи да свако друго мишљење треба да се сматра погрешним кад се преиспитује слобода штампе. Међутим, то је управо оно што се десило у овом предмету, иако су оспоравани чланци били засновани на довољно објективним информацијама. Укратко, мијешање на које се жале, није било неопходно у демократском друштву.

35. У суштини, Комисија је прихватила овај аргуменат.

36. Влада је сматрала да су, супротно од стимулисања дискусије о функционисању правосудног система Белгије, оспоравани новински чланци садржавали једино личне увреде упућене судијама у Antwerpenу и јавном тужиоцу и да, сходно томе, не заслужују повећани степен заштите која је омогућена политичким мишљењима. Не може да се тражи имунитет за мишљења новинара само на основу тога да тачност ових мишљења не може да се доказује. У овом предмету, аутори чланака су били изложени казни зато што су прекорачили границу прихватљивог критицизма. Било је могуће да се оспори начин на који је суд водио предмете г. Х без истовременог личног напада на личност судије и јавног тужиоца оптужујући их за пристрасност и за "недостатак независности". У вези са тим, такође је морало да се има на уму да је судије обавеза дискреције, на коју су обавезане, спријечила да реагују и да се бране, као што то могу, на примјер, политичари.

37. Суд понавља да штампа има основну улогу у демократском друштву. Иако она не смије да прекорачи одређене границе, посебно у погледу поштовања угледа и права других, њена дужност је, упркос томе, да преноси - на начин конзистентан са својим обавезама и дужностима - информације и идеје о свим стварима од јавног интереса, укључујући и оне које се односе на функционисање судских власти.

Судови су гаранти правде, чија је улога основна у држави заснованој на владавини права, и морају да уживају повјерење јавности. Сходно томе, они морају да буду заштићени од деструктивних и неоснованих напада, нарочито због тога што судије подлијежу обавези дискреције која их спречава да одговоре на критике.

Као и у другим случајевима, овдје је за државне органе власти основно да утврде да ли постоји потреба за мијешањем у коришћење слободе изражавања. Шта они могу да учине у вези с тим је, међутим, подвргнуто европском надзору обухватајући и закон и одлуке које га проводе, чак и оне које донесе независни суд (в., *mutatis mutandis*, пресуду од 26. априла 1995. године у предмету *Prager и Oberschlick* против Аустрије, серија А бр. 313, стр. 17-18, ставови 34-35).

38. На почетку, суд запажа да је пресуда против подносилаца представке заснована на свим чланцима које су они објавили између 26. јуна и 27. новембра 1986. године у предмету случаја Х.

Ово мора да буде узето у обзир у сврху оцјењивања обима и неопходности мијешања на које се жале.

39. Чланци садрже доста детаљних информација о околностима под којим је донесена одлука о старатељству г. Х над дјецом. Те информације су засноване на темељитом истраживању навода против г. Х и мишљењима неколико стручњака за које је речено да савјетују подносиоце представке да их открију због интереса дјетце.

Чак је и Апелациони суд у Antwerpenу сматрао да супруга г. Х и њени родитељи, који су били кривично гоњени због кривичног дјела увреде, "нису имали разлога да сумњају у истинитост предметних навода" (види став 8 горе).

Ако је то тако, подносиоци представке не могу да буду оптужени за пропусте у својим професионалним обавезама тиме што су објавили оно што су сазнали о предмету. На штампи лежи одговорност да преноси информације и идеје од јавног интереса. Не само да штампа има задатак да саопштава те информације и идеје, јавност такође има право да их прима (в., између других извора, пресуду од 23. септембра 1994. године у предмету *Jersild* против

Данске, серија А бр. 298, стр. 23, став 31 и пресуду од 27. марта 1996. године у предмету Goodwin против Уједињеног Краљевства, Извјештај о пресудама и одлукама 1996-II, стр. 500, став 39). Ово је посебно тачно у овом предмету у погледу озбиљности навода, који се тичу судбине мале дјеце и функционисања правосудног система у Antwerpenу. Штавише, подносиоци представке су се изјаснили у вези с тим када су у својим чланцима од 18. септембра 1986. године написали:

"Није на штампи да узурпира улогу правосуђа, али у овом нечувеном предмету је немогуће и несхватљиво да не проговоримо." (в. став 21 горе).

40. Штавише, треба такође да се запази да судије и јавни тужилац, који су покренули поступак, нису ни у својој тужби нити у својим поднесцима brusselsком првостепеном и Апелационом суду изразили сумње о објављеним информацијама о судбини дјеце X, сем оних у изјави да је предметни случај био повучен са судова у Antwerpenу (в. ставове 22 и 23 горе). Међутим, тежина посљедњег наведеног у поређењу са оспоравним чланцима у цјелини, као и чињеницом да су ово подносиоци представке сами исправили, значи, само по себи, да инцидент не може да стави у сумњу поузданост рада новинара.

41. Уствари, судије и јавни тужилац се углавном жале на нападе на њихову личност којима су били подвргнути у новинарским коментарима о збивањима у поступку одређивања старатељства у вези са дјецом X. Они су тврдили да су подносиоци представке, оптужујући их за запажену пристрасност и кукавичлук, дали примједбе о њима које су биле клеветничке и представљале напад на њихову част. Штавише, подносиоци представке су оптужили њих двојицу за изражавање симпатија према екстремно десном крилу и да су, сходно томе, увелико повриједили њихово право на поштовање њиховог приватног живота.

Brusselski судови су ту тврдњу у суштини прихватили (в. ставове 11 и 14 горе). Апелациони суд је у основи нашао да су подносиоци представке криви због давања непотврђених изјава о приватном животу судија и јавног тужиоца који су покренули поступак и због давања клеветничких закључака, наводећи да они нису били непристрасни при вођењу случаја дјеце X. Том пресудом се наводи:

"У овом предмету жалиоци су се усудили да иду корак даље сматрајући да су, без и трунке доказа, овлашћени да изводе закључке о наводној пристрасности о веома личним стварима судија и јавног тужиоца и да се, сходно томе, мијешају у приватни живот, што је без икакве сумње незаконито.

Штавише, сврха предметног поступка није да се одлучи шта је коначно објективна истина у предмету коју су првобитни тужиоци утврдили у то вријеме, него једино да ли предметни коментари могу да се сматрају клеветничким, у шта не постоји ни најмања сумња." (в. став 14 горе).

42. Суд понавља да треба да се направи пажљива разлика између чињеница и вриједносних судова. Постојање чињеница не може да се доказује, док истинитост вриједносних судова није подложна доказивању (в. пресуду од 8. јула 1986. године у предмету Lingens против Аустрије, серија А бр. 113, стр. 28, став 46).

43. У вези са, на првом мјесту, изјавом о политичким симпатијама судија и јавног тужиоца, који су покренули поступак, мора да се запази да је Апелациони суд у Brusselsu нашао:

"Чак и да су жалиоци вјеровали да одређени идеолошки погледи могу да се припишу противним лицима у спору (погледи за које су они пропустили да докажу да су тужена лица имала), не може ни у ком случају да им се дозволи да чисто и једноставно доносе закључке из ових погледа - чак и да су они доказани - да су судије и јавни тужилац били пристрасни и да критикују ту пристрасност у јавности" (в. став 14 горе).

Из овог је очигледно да, чак и да су предметни наводи били тачни, подносиоци представке не би могли да избјегну одговорност с обзиром да таква оцјена није толико у вези са објављеним наводима као што су коментари који су инспирисали новинаре да их сачине.

44. У прилогу информацијама које су подносиоци представке успјели да сакупе о понашању г. Х према његовој дјечи, информација која је сама по себи могла да оправда критиковање одлука које су донијеле судије и јавни тужилац или уз њихову помоћ, су и чињенице за које су вјеровали да су у позицији да износе у вези са политичким симпатијама ових лица, те би могле да се сматрају као потенцијални могући кредибилитет идеје да те симпатије нису биле безначајне за предметне одлуке.

45. Једна од алузија за наводне политичке симпатије није била прихватљива - она у погледу прошлости оца једног од критикованих судија (в. став 19 горе). Неприхватљиво је да неко буде изложен срамоти због околности које се тичу члана његове породице. Казна је била оправдавана сама по себи на рачун те алузије.

Међутим, то је био само један од елемената овог предмета. Подносиоци представке су били осуђени за све оптужбе о пристрасности које су изнијели против тројице судија и јавног тужиоца.

46. У вези са тим суд понавља да слобода изражавања не може да се примијени само на "информације" или "идеје" које се повољно примају или сматрају неувредљивим или су предмет равнодушности, него и оне које вријеђају, шокирају или узнемиравају државу или било који дио заједнице. Поред тога, новинарска слобода може такође да укључи и преувеличавање у извјесној мјери, или чак провокације (в., *mutatis mutandis*, горе цитирану пресуду у предмету Prager и Oberschlich, стр. 19, став 38).

47. Гледано у свјетлу позадине предмета, предметне оптужбе се односе на мишљење, чија истинитост по дефиницији није подложна доказивању. Такво мишљење, међутим, може да буде претјерано, нарочито у недостатку чињеничне подлоге, што овдје није био случај. У вези са тим, предметни случај се разликује од предмета Prager и Oberschlich (в. горе наведену пресуду, стр. 18, став 37).

48. Иако су коментари г. De Haesa и г. Gijssels били несумњиво критички, они и поред тога изгледају пропорционални узнемирености и озлојеђености проузроковане стварима које се наводе у чланцима. У погледу полемичког, па чак и агресивног тона новинара, који суд не треба да одобри, мора да се запамти да члан 10 штити не само суштину изнесених идеја и информација, него такође и форму којом се преносе (в., као најскорији извор, горе наведену пресуду у предмету Jersild, стр. 23, став 31).

49. Закључно, Суд сматра, узимајући у обзир озбиљност околности у предмету и питања о којима је ријеч, неопходност мијешања у остваривање права на слободу изражавања

подносилаца представке није била показана, сем у погледу алузија на прошлост оца једног од судија (в. став 45 горе).

Овдје је, стога, повријеђен члан 10.

II. НАВОДНО КРШЕЊЕ ЧЛАНА 6 КОНВЕНЦИЈЕ

50. Подносиоци представке се, такође, жале на кршење члана 6 став 1, који прописује:

"Приликом утврђивања грађанских права и обавеза...свако има право на правичну...расправу...пред...непристрасним судом..."

Они су прво критиковали првостепени суд у Brusselsu (tribunal de première) и Апелациони суд због одбијања да прихвате као доказе документе наведене у оспореним чланцима или бар да саслушају неке свједоке (в. ставове 10 и 12 горе). Ово је, они наводе, проузроковало у основи суштинску процесну неједнакост странака, између, са једне стране судија и јавног тужиоца који су били упознати са списом и, са друге стране, новинара који су са ограниченим средствима морали да реконструишу истину.

Даље, у расправи против г. De Haesa и г. Gijsselsa засноване на њиховом чланку од 14. октобра 1988. године (в. став 24 горе), Апелациони суд у Brusselsu је мериторно одлучио о материји која није била предмет одлучивања, јер судије, критиковане у том чланку, нису биле стране у поступку пред Апелационим судом и њихова одлука није била споменута у првобитној тужби. Апелациони суд је, сходно томе, узео као полазни основ чињеницу која није била предмет контрадикторног поступка, и тиме одступио од прописаног поступања.

Коначно, потцјењујући изрази које је користио Апелациони суд у Brusselsu у пресуди су показали да је дошло до недостатка субјективне непристрасности.

51. У суштини, Комисија дијели мишљење подносиоца представке што се тиче наводних кршења процесне једнакости странака и примјереног поступања. Она није сматрала потребним да изнесе своје мишљење о непристрасности Апелационог суда у Brusselsu.

52. Влада је навела да је доказ, који су новинари предложили, био припремљен да би се довеле у питање одлуке донесене у парници г. X и његове жене, а у том поступку је већ била *res iudicata*. Стога су brusselski судови били овлашћени да га одбаце, сматрајући да је "судска истина" била довољно јасна из пресуда донесених у предметима г. X. Укратко, извођење предметних доказа није се показало као одлучујуће у предметном случају и Касациони суд је то потврдио.

Како је позивање Апелационог суда на новински чланак од 14. октобра 1988. године било сувишно, пресуда против подносиоца представке је била заснована на другом основу. Веза са тим чланком у поднесцима судија и јавног тужиоца, који су започели поступак, није имала за сврху да измијени њихов захтјев, него да једноставно истакне немилосрдно непријатељство г. De Haesa и г. Gijsselsa.

53. Суд понавља да принцип процесне једнакости странака - саставни дио ширег концепта правичног суђења - захтијева да свакој страни мора да се пружи разумна прилика да свој предмет представи у условима који га неће ставити у знатно неповољнији положај у односу на другу страну (в., међу другим изворима, пресуду од 23. октобра 1996. године у

предмету Ankerl против Швајцарске објављен у Извјештају о пресудама и одлукама за 1996.-В, стр. 1565-1566, став 38).

54. Суд запажа да су судије и јавни тужилац у својим поднесцима првостепеном и другостепеном brusselskom суду сматрали, у суштини и *inter alia*, да критике изнесене о њима у Ними нису поткријепљене чињеницама о предмету, поготово нису биле поткријепљене са четири пресуде које су они донијели или које су донесене уз њихову помоћ у том предмету, што, иначе, није било контрадикторно. Сходно томе, у циљу да порекну да је постојао било какав основ за новинарске наводе против њих, они су се ослонили на садржај предмета на којем су радили и на релевантне пресуде.

Судије и јавни тужилац, који су водили предмет, наводе да су изјаве имале такав кредибилитет да је тешко било могуће да их се оспори пред судом ако тужени нису могли да наведу бар један релевантан докуменат или свједока као доказ за то.

55. У том погледу, Суд не дијели мишљење Апелационог суда у Brusselsu да је захтјев за предочавање докумената представљао недостатак пажње којом су г. De Haes и г. Gijssels написали своје чланке. Суд сматра да је пажња новинара да не ризикују компромитујући своје изворе информација сами подносећи предметне документе била оправдана (в. *mutatis mutandis*, напријед цитирану пресуду у предмету Goodwin против Уједињеног Краљевства; Извјештаји 1996-II, стр. 502, став 45). Сем тога, њихови чланци садрже доста детаља о судбини дјете Х и налазе медицинског испитивања којима су они били подвргнути тако да не може разумно да се претпостави, без даљњег испитивања, да аутори нису имали барем доступне релевантне информације.

56. Треба, такође, да се запази да аргументи новинара не могу да се сматрају као потпуно неосновани, с обзиром да, чак и прије него што су судије и јавни тужилац покренули поступак против подносилаца представке, првостепени tribunal de première instance и Апелациони суд у Antwerpenу су сматрали да тужени нису имали ниједан добар разлог да сумњају у истинитост њихових навода, у тужби ради клевете коју је г. Х поднио против своје жене и њених родитеља (в. став 8 горе).

57. У сваком случају, поступак који су судије и јавни тужилац покренули против подносилаца представке није се односио на суштину пресуде у Х предмету, већ само на питање да ли су услед околности подносиоци представке имали право да се изразе на начин на који су то учинили. Да би се одговорило на то питање, није било потребно да се изврши увид у комплетан спис у поступку у вези са г. Х., већ само у документе који би могли да докажу или оспоре истинитост навода подносилаца представке.

58. У овим условима, г. De Haes и г. Gijssels су поднијели своју жалбу. Они су тражили од brusselskog првостепеног и Апелационог суда да макар испитају мишљење тројице професора чије је мишљење подстакло подносиоце представке да напишу своје чланке (в. став 10 горе). Отворено одбијање њихове жалбе ставило је новинаре у суштински неповољнији положај у односу на тужиоце. Сходно томе, дошло је до кршења принципа процесне једнакости странака.

59. Ово, само за себе, представља повреду члана 6 став 1. Суд, стога, сматра непотребним да испитује остале жалбе које су подносиоци представке навели сходно тој одредби.

III. ЖАЛБА ПРЕМА ЧЛАНУ 50 КОНВЕНЦИЈЕ

60. Члан 50 Конвенције прописује:

"Ако суд утврди да је одлука или мјера судског органа или било којег другог органа високе стране уговорнице, у цјелини или дјелимично, у супротности са обавезама које проистичу из ове конвенције и када унутрашње право наведене чланице омогућава само дјелимично обештећење за посљедице такве одлуке или мјере, Суд ће својом одлуком пружити оштећеној страни правично задовољење, уколико је то потребно."

A. Материјална штета

61. Подносиоци представке су тражили 113.101 белгијских франака (BEF) као материјалну одштету. Тај износ одговара трошковима објављивања пресуде brusselskog Апелационог суда од 5. фебруара 1990. године у *Humi*, плус "један франак" за објављивање исте пресуде у шест дневних новина, што се још увијек није десило.

62. Ни делегат Комисије нити Влада нису имали примједби.

63. Како је објављивање пресуде била директна посљедица погрешних налаза против г. De Haesa и г. Gijssels, Суд сматра да је захтјев оправдан.

B. Нематеријалана штета

64. Новинари су, такође, тражили накнаду у износу од 500.000 BEF, сваки појединачно, за нематеријалну штету проузроковану неповољним публицитетом и психичким патњама које су услиједиле након њиховог осуђивања.

65. Влада сматра да би судска пресуда била довољна накнада за ту штету.

Делегат Комисије није дао своје мишљење.

66. По мишљењу Суда, одлуке белгијских судова против подносилаца представке изазвале су им одређене нелагодности. Међутим, пресуда којом је утврђено кршење Конвенције представља правичну накнаду у том смислу.

C. Трошкови и издаци

67. Г. De Haesa и г. Gijssels су тражили БЕФ 851.697 у вези са трошковима и издацима које су имали у погледу њиховог заступања; тј. BEF 332.031 за поступак пред домаћим судовима и BEF 519.666 за поступак пред институцијама Конвенције, укључујући BEF 179.666 за трошкове превођења.

68. Ни делегат Комисије, нити Влада нису имали примједби.

69. Сходно томе, Суд одобрава захтјев.

D. Камата због неиспуњавања обавезе

70. Према подацима доступним Суду, прописана каматна стопа која је важила у Белгији на дан доношења ове пресуде је 7% годишње.

ИЗ ОВИХ РАЗЛОГА, СУД

1. *Одлучује*, са седам гласова за и два против, да је повријеђен члан 10 Конвенције.
2. *Одлучује*, једногласно, да је повријеђен члан 6 став 1 Конвенције.
3. *Одлучује*, једногласно, да одговорна држава треба да плати подносиоцима представке, у року од три мјесеца, 113.101 (стотринаестхиљадастотинуједан) белгијских франака у вези са материјалном штетом и 851.697 (осамстопедесетједнахиљадашестстотинадеведесетседам) франака за трошкове и издатке, на које износе ће бити плаћена и камата по годишњој стопи од 7%, почев од истека горе наведеног тромјесечног рока, до исплате.
4. *Одлучује*, једногласно, да ова пресуда сама по себи представља довољну правичну накнаду у погледу нематеријалне штете.

Сачињено на енглеском и француском језику и објављено на јавној расправи у Згради људских права у Strazbourgu, одржаној 24. фебруара 1997. године.

Rolv RYSSDAL
Предсједник

Herbert PETZHOLD
Регистар

У складу са чланом 51 став 2 Конвенције и Правилем 53 став 2 Правила Суда, овој пресуди су приложена сљедећа издвојена мишљења.

- (a) дјелимично супротно мишљење г. Matschera;
- (b) дјелимично супротно мишљење г. Morenilla.

R. R.

H. P.

ДЈЕЛИМИЧНО СУПРОТНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ MATSCHER

Не могу да се сложим са већином у Савјету у дијелу у којем је утврђено кршење члана 10.

Иако у потпуности подржавам оно што је Савјет навео о предмету слободе изражавања, а посебно о важности слободе штампе у демократском друштву, вјерујем да је Савјет пропустио да призна ограничења која та слобода повлачи, која су такође битна у цивилизованом демократском друштву. Заиста, референца у другом ставу члана 10 на “обавезе и одговорности” садржана у слободи штампе, изгледа да има малу важност у правној пракси Суда.

Примјењујући те принципе у овом предмету, желим да дам сљедеће мишљење.

Подносиоци представке су имали право да критикују одлуку Апелационог суда у Antwerpen, којом су г. X додијељена на чување његова дјеца пошто су им доступне објективне информације оправдавале најозбиљније критиковање те одлуке. Имајући у виду околности предмета, било је заиста оправдано да се пита како су судије о којима је ријеч могле да донесу такву одлуку.

Оно што сматрам погрешним у новинским чланцима који су довели до одлуке којом се подносиоцима представке изриче казна – иако номинална – је инсинуација да су судије које су донијеле такву одлуку промишљено дјеловали злонамјерно због својих политичких или идеолошких симпатија и тиме прекршили своју обавезу независности и непристрасности, све са циљем да би заштитили некога чије су политичке идеје сличне онима које су судије имале. Ништа не оправдава такву инсинуацију, чак и да је било могуће да се открије да су нападнуте судије имале таква политичка мишљења.

У оваквим околностима, мијешање учињено пресуђивањем против подносилаца представке је било “неопходно” у смислу значења другог става члана 10 и није било непропорционално.

ДЈЕЛИМИЧНО СУПРОТНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ MORENILLA

1. Нажалост, не могу да се сагласим са закључком већине у погледу кршења члана 10 Конвенције у овом предмету. По мом мишљењу, пресуда белгијских грађанских судова против подносилаца представке због клевете је била неопходна у демократском друштву и одговарајућа у смислу значења става 2 члана 10.

У оспореним пресудама - brusselskog првостепеног tribunal de première instance, Апелационог суда у Брухеллсу и Касационог суда – за тужене, г. De Haes и г. Gijssels, новинаре по занимању, утврђено је да су дјеловали незаконито. Наређено им је да плате сваком од четворице тужилаца - тројици судија и јавном тужиоцу Апелационог суда у Antwerpen - по један франак у вези са нематеријалном штетом коју су претрпјели и да се одлука у потпуности објави у недјељнику *Hum*, у којем су објавили пет чланака између јула и новембра 1986. године, критикујући пресуде које је донијело Треће одјељење тог суда на начин који су чланови тог одјељења описали као клеветнички. Тужиоцима је дато право да се пресуда објави у шест дневних новина на трошак подносилаца представке.

Одлуке које су критиковали подносиоци представке су донесене у бракоразводном поступку у којем је Апелациони суд у Antwerpen додијелио оцу његову дјецу на чување упркос наводима мајке да је он починио инцест над њима и да их је подвргао злостављању.

2. Као и већина, сматрам да оспоравана пресуда несумњиво представља мијешање у право подносилаца представке на остваривање њиховог права на слободу изражавања, укључујући право на слободу мишљења и слободу преношења информација, што је

загарантовано чланом 10 Конвенције. То мијешање је предвиђено чланом 1382 и другим члановима белгијског Грађанског закона и тежи циљу заштите угледа других - у овом случају угледа судија Одјела Апелационог суда који су донијели пресуду - и одржавања ауторитета и непристрасност судства, што су легитимни циљеви према члану 10 став 2 Конвенције.

3. Неопходност пресуде против подносилаца представке у демократском друштву је, сходно томе, коначни услов који мијешање мора да задовољи, да би се сматрало оправданим у смислу става 2 члана 10 Конвенције. То је, такође, једини основ за моје супротно мишљење у односу на већину, која сматра да мјера није била неопходна нити пропорционална у свјетлу основне улоге штампе у држави вођеној владавином закона и релевантности, у принципу, критике функционисања система правосуђа.

4. Међутим, по мом мишљењу, предметни чланци садрже, поред критике судских одлука о старатељству над дјецом у бракоразводном поступку, и процјене белгијског судског система уопште и политичких мишљења чланова Апелационог суда у Antwerpenу, чија су имена дата као и детаљи прошлости оца једног од судија. Они су судијама и јавном тужиоцу приписали политичке идеје сличне онима које је имао отац којем је додијелено старатељство. Сматрам да су ови коментари били веома нападни према белгијском судству и клеветнички према судијама и јавном тужиоцу. Ове посљедње су намјерно оптужили подносиоци представке да су донијели неправедне одлуке због свог пријатељства или политичких афинитета са једном од страна у поступку и да то представља оптужбу због злоупотребе положаја у јавној служби.

5. Чланци садрже изразе, као што су:

"Дјеца су се наша у чељустима слијепе правде. Инцест одобрен у Flandersu" или "већина судија Трећег одјела Апелационог суда, који су додијелили старатељство нотару, такође припада круговима екстремно десног крила. Судија (УВ) је син крупне звјерке у жандармерији који је осуђен 1948. године за колаборацију...Једноставно се десило да главни савјетник Круне (УЈ) има исте политичке симпатије као породица Х" (први чланак од 26. јуна 1986. године).

"Половина Фландерије је шокирана таквом искривљеном правдом." "Ова врста бруталног притиска изгледа да јако добро "функционише" у систему правде". "Захваљујући новим подацима, имамо чак бољу слику како често и издајнички судови манипулишу предметом" (други чланак од 17. јула 1986. године). "Једина гаранција наше демократије, независни систем правосуђа, је потресен у самом коријену" (трећи чланак од 18. септембра 1986. године).

"Преостаје згражавање да су судови у Antwerpenу одбили да узму у обзир овај доказ" (пети чланак од 27. новембра 1986. године).

6. У другом предмету поводом осуде новинара и издавача због клевете судије, који је сличан предметном случају, иако у кривичном поступку, предмет Prager и Oberschlick против Аустрије (пресуда од 26. априла 1995. године, серија А бр. 131), Суд је нагласио потребу за одређивањем правичног односа између улоге штампе у ширењу информација о стварима од јавног интереса, као што је функционисање система правосуђа и заштите права других и "нарочите улоге правосуђа у друштву", гдје "као гаранција правде, основне вриједности у

земљи владавине закона, је да она мора да ужива повјерење јавности да би била успјешна у извршавању својих дужности" (став 34).

7. Ове особине слободе штампе не само да су компатибилне са слободом изражавања, него им је такође повјерена објективност која се тражи да би се обезбиједило истинито и озбиљно извјештавање о функционисању система правосуђа. С обзиром да је суд у предмету Prager и Oberschlick навео "да сходно томе, може да докаже да је неопходно да заштити такво повјерење против деструктивних напада који су у основи неутемељени, посебно у свјетлу чињенице да су критиковане судије подвргнуте дужности дискреције која их спречава да одговоре" (*ibid.*).

8. У истој пресуди Суд је такође навео: "Оцјена ових фактора је, на првом мјесту, на државним органима, која имају одређени степен слободне процјене при одређивању постојања и ширине потребе мијешања у слободу изражавања." Међутим, овај степен слободне процјене је подвргнут европском надзору (став 35). У испитивању њене компатибилности са Конвенцијом, Суд мора да узме у обзир чињеницу да је "штампа једно од средстава којима политичари и јавно мњење може да потврди да судије извршавају своје тешке одговорности на начин који одговара циљу задатка који им је повјерен" (став 34).

9. По мом мишљењу, одлука о томе како класификовати споменуте изватке из оспорених пресуда у вези са недостатком непристрасности судија и јавног тужиоца Апелационог суда у Antwerpenу и навода у вези са белгијским системом правосуђа, спада у степен слободне процјене домаћих судова. Изјаве које су дали подносиоци представке су чиниле вриједносне ставове о политичким идејама судија и јавног тужиоца о којима је ријеч или о утицају које су те идеје и породично поријекло имале на горе наведену пресуду. Такво вредновање није било поткријепљено доказима и није могло да оправда оптужбу за пристрасност судија или прљаву природу оптужби или поквареност и злобу примијењених израза.

10. Судске одлуке на које су се жалили нису биле засноване на критиковању "објективне истине" чињеница које су установљене у бракоразводном поступку или на законитости одлука које су судије донијеле, него на наводима које су чланци садржавали. Било како било, новинари су отворили важна питања у вези са критиковањем функционисања система правосуђа и суд треба да их разматра у цјелини и да својим пресудама одлучи о њима. Овај недостатак, према мом мишљењу, не чини пресуде због клевете неважећим против подносилаца представке, с обзиром да је та пресуда у ствари заснована на нападним изјавама употребљеним у чланцима. Овај недостатак води до повреде члана 6, што је суд једногласно утврдио.

11. У стриктном контексту оспорених одлука, сматрам да је становиште белгијских грађанских судова, да су примијењени изрази и наводи дати у чланцима поткопали репутацију непристрасности судија који су донијели пресуду по жалби, те ауторитет и независност судства били у складу са чланом 10 став 2 Конвенције, као и да је таквом процјеном пружено обештећење тужиоцима.